

XALQ OG‘ZAKI IJODIDAN FOYDALANISH ORQALI DARS SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Eshnayeve Feruza Qarshiyevna

Samarqand davlat chet tillar instituti

akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

e-mail:eshnayevef@gmail.com

tel.raqami: +998906002487

Annotatsiya. Maqolada xalq og‘zaki ijodidan foydalanish orqali ona tili va adabiyot darslarining samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Unda xalq og‘zaki ijodining turli shakllari – ertak, rivoyat, maqol, aforizm – o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash, nutq madaniyati, ijodiy tafakkur va estetik didini rivojlantirishda qanday xizmat qilishi ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, maqolada dars jarayonida amaliy metodlar, guruh ishlari, interaktiv va raqamli texnologiyalardan foydalanish tavsiyalari keltirilgan.

Kalit so‘zlar: xalq og‘zaki ijodi, ona tili va adabiyot darsi, dars samaradorligi, tanqidiy fikrlash, nutq madaniyati, ijodiy tafakkur, estetik did, ertak, rivoyat, maqol.

Xalq og‘zaki ijodi – milliy madaniyatning, xalqning dunyoqarashi, tajribasi va hayotiy hikmatlarini aks ettiruvchi noyob manbadir. Ona tili va adabiyot darslarida xalq og‘zaki ijodidan foydalanish o‘quvchilarning tafakkurini boyitadi, nutq madaniyati va dars samaradorligini oshiradi. Hikoyalar, rivoyatlar, aforizmlar, maqollar va ertaklar o‘quvchilarda mantiqiy tafakkur, tasavvur va ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantiradi. Dars jarayonida xalq og‘zaki ijodining turli shakllaridan foydalanish o‘quvchilarga o‘z fikrini mustaqil ifodalash imkonini beradi, ularni matnga munosabat bildirishga, voqea va qahramonlarni tahlil qilishga, shuningdek, amaliy vaziyatlarda mantiqiy xulosa chiqarishga o‘rgatadi. Xalq og‘zaki ijodi

nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularni milliy an'ana, madaniyat va estetik did bilan tanishtiradi.

Dars davomida o'qituvchi ertak yoki rivoyatni hikoya qilganda, o'quvchilar tinglab, asosiy g'oya va voqealarni tahlil qiladi, qahramonlarning harakatlari va ularning sabablari haqida fikr yuritadi. Maqollar va matallarni misol qilib keltirish orqali ular lug'at boyligini oshiradi, badiiy ifodalarni o'z nutqida qo'llashga o'rganadi. Guruhlarda va juftlik ishlari orqali o'quvchilar o'zaro bahs-munozara olib borib, tanqidiy fikrlash va argumentatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi.

1. Ertak misoli: Ertak: “Shoh va sho‘ralar”

2. Darsda qo'llanishi:

- O'quvchilar ertak voqealarini tinglaydi.
- Qahramonlarning xarakterini tahlil qiladi: sho'hlik, dono qarorlar, adolatsizlik va uning oqibatlari.

- Masalan, o'quvchilar shunday savollarga javob beradi: “Shohning qarori adolatlimi?”, “Shoh qanday xulosa chiqardi?”

Ta'siri: Tanqidiy fikrlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, voqea va qahramonlarni tahlil qilishga o'rgatadi.

2. Rivoyat misoli. Rivoyat: “Xo‘ja Nasriddin hikoyalari”

Darsda qo'llanishi:

- Xo'ja Nasriddin voqealarini tinglab, o'quvchilar voqea sabablarini tahlil qiladi.
- Masalan, Xo'janing aqlli yoki kulgili javoblarini zamonaviy vaziyat bilan bog'lash.
- O'quvchilar shunday mashqlar qiladi: “Agar Xo'ja bugungi kunda shunday vaziyatga tushsa, nima qilardi?”

Ta'siri: Ijodiy tafakkur, humor va nutq madaniyatini rivojlantiradi.

3. Maqol va aforizmlar. Maqollar:

- “*Birinchi mehnat ko'p bo'lsa, mevasini shirin bo'ladi*”

- “Qayerga borishingni bilsang, yo ‘lni topasan”

Darsda qo‘llanishi:

- O‘quvchilar guruhlariga bo‘linib, maqollar ma’nosini hayotiy vaziyatlar bilan bog‘laydi.

- Masalan, biror ishni boshlash va mehnat qilishga oid vaziyatni izohlash.

Ta’siri: Lug‘at boyligini oshiradi, nutqda badiiy ifodalarni qo‘llashga o‘rgatadi.

4. Amaliy mashqlar. Mashq: “Qahramonlarning xarakterini tahlil qil”

- Matn: “Shoh va sho‘ralar” yoki “Xo‘ja Nasriddin hikoyasi”
- Savollar:
 - Qahramon nima qildi va nima uchun?
 - Siz shunday vaziyatda qanday qaror qilardingiz?
 - Matndagi asosiy xabar nima?

Ta’siri: Tanqidiy fikrlash, mantiqiy xulosa chiqarish, mustaqil fikr yuritish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

5. Zamonaviy texnologiya misoli. Prezentatsiya yoki video:

- Matnning voqealari, qahramonlar tasvirlari va asosiy fikrlarini vizual tarzda ko‘rsatish.

- O‘quvchilar video orqali voqeani tahlil qiladi va savollarga javob beradi: “Qahramonning harakati sizga qanday ta’sir qildi?”

Ta’siri: Darsni interaktiv, qiziqarli qiladi va e’tibor va diqqatni oshiradi.

Zamonaviy darslarda raqamli vositalardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Video, audio yoki prezentatsiya shaklida xalq og‘zaki ijodini o‘rganish o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi, darsni interaktiv va qiziqarli qiladi. Shu tariqa, xalq og‘zaki ijodidan foydalangan holda o‘tilgan darslar nafaqat o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini oshiradi, balki ularni ijodiy va tanqidiy fikrlashga, estetik did va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltiradi. Ona tili va adabiyot darslarida xalq og‘zaki ijodining barcha shakllarini tizimli, bosqichma-bosqich va metodik jihatdan puxta rejalashtirilgan holda qo‘llash dars

samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va o'quvchilarda milliy ma'naviyatni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xalq og'zaki ijodidan foydalanish ona tili va adabiyot darslarining samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ertak, rivoyat, maqol va aforizmlar o'quvchilarning nutq madaniyati, tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur va estetik didini rivojlantirishga xizmat qiladi. Dars jarayonida xalq og'zaki ijodidan metodik jihatdan puxta, bosqichma-bosqich va interaktiv usullar orqali foydalanish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini boyitadi, ularni matnga munosabat bildirishga, voqea va qahramonlarni tahlil qilishga hamda mustaqil fikr yuritishga o'rgatadi. Shu tariqa, xalq og'zaki ijodini darslarda tizimli qo'llash nafaqat dars samaradorligini oshiradi, balki milliy ma'naviyat va madaniyatni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. **Ta'lim va tarbiya – taraqqiyot asosi.** – Toshkent, 2019.
3. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
4. Mahmudov N., Nurmonov A. **Ona tili ta'limi metodikasi.** – Toshkent: Fan, 2017.
5. Qosimova K. **Ona tili o'qitish metodikasi.** – Toshkent: Noshir, 2015.
6. Raxmatullayev Sh. **Hozirgi o'zbek adabiy tili.** – Toshkent: Universitet, 2014.
7. To'xtaboyev X. **Badiiy asar va kitobxon.** – Toshkent: Yosh gvardiya, 2012.
8. Saidahmedov N. **Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
9. O'zbekiston Respublikasi **Davlat ta'lim standarti. Ona tili va adabiyot fani.** – Toshkent, 2021.
10. Husanboyeva Q. **Adabiyot o'qitish metodikasi.** – Toshkent: Innovatsiya, 2020.

11. Jalolov J. **Til o'qitish metodikasi va nutq rivoji.** – Toshkent: Fan, 2013.
12. Vahobova S. **She'riy va xalq ijodini darslarda qo'llash metodikasi.** – Toshkent: Pedagogika, 2019.
13. Zokirova D. **Xalq og'zaki ijodi va dars samaradorligi.** – Toshkent: Fan va Ta'lim, 2020.
14. Ahmedov B. **Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.** – Toshkent: O'qituvchi, 2018.